ILMATIETEEN LAITOS

2.3.2022

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Eduskunta

Viite: Liikenne- ja viestintävaliokunta torstai 03.03.2022 klo 12.00 / E 131/2021 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: E 131/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: EU:n avaruuspolitiikka

Ilmatieteen laitos on perehtynyt TEM:n valmistelemaan muistioon EU:n avaruuspolitiikasta, ja pitää muistiota hyvin laadittuna ja perusteellisena. Muistio tuo selkeästi esiin Suomen kannat ja Suomelle tärkeät asiat ottaen huomioon yksityisen sektorin, julkisen sektorin ja avaruuteen liittyvän tutkimuksen.

Ilmatieteen laitos kiinnittää erityisesti huomiota muistiossa useaan otteeseen mainittuun avaruuden tilannekuvaan, jolla on tärkeä merkitys Suomen kansallisen turvallisuuden kannalta.

Taustatiedot

Avaruuden tilannekuva ja -ennusteet ovat merkittäviä (radio)tietoliikenteen, navigaation, sähköverkkojen toiminnan ja kansallisen turvallisuuden kannalta. Suomi on ollut aktiivinen toimija Euroopan avaruusjärjestön (ESA) avaruuden tilannekuvaan liittyvässä teemassa, joka linkittyy avaruuden turvallisuusohjelmaan. Lähiavaruuden avaruusesineitä (mm. satelliitit) ja avaruusromua seuraa Euroopan Unionin EU-SST -konsortio, joka ylläpitää tietoa lähiavaruuden satelliiteista sekä niiden ilmakehään paluuseen ja keskinäisiin törmäyksiin avaruudessa liittyvistä uhkista. Konsortion jäseninä ovat tällä hetkellä Saksa, Ranska, Italia, Espanja, Puola, Portugali ja Romania. Noin vuosi sitten EU SST -konsortio ja EU:n komissio aloittivat uusien jäsenvaltioehdokkaiden kanssa epäviralliset keskustelut konsortion laajentamisesta ns. kumppanuusmalliin toukokuussa 2021 voimaantulleen EU avaruusasetuksen mukaisesti. Uusina jäseninä mukaan ovat Suomen lisäksi hakemassa Itävalta, Kreikka, Latvia, Ruotsi, Tanska ja Unkari. Avaruuden tilannekuvan muodostaminen ei ole mahdollista pienelle maalle yksin, vaan siinä tarvitaan vahvaa kansainvälistä yhteistyötä ja tiedonvaihtoa. Muuttunut kansainvälinen tilanne korostaa eurooppalaisen ja transatlanttisen yhteistyön merkitystä turvallisuusasioissa.

Suunnitelma Suomen liittymisestä EU-SST -konsortioon

Suomeen suunnitellaan kansallista avaruustilannekeskusta, jota on valmisteltu Avaruusasioiden neuvottelukunnan (ANK) alaisessa tilannekuvajaostossa. Tilannekeskus toimisi tiedonjakajana viranomaisille ja kansalaisille sekä pyrkisi turvaamaan useita kansallisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta merkittäviä toimintoja, jotka riippuvat suoraan tai välillisesti avaruusinfrastruktuurista. Valmisteluissa ovat olleet mukana TEM, PLM, IL, MML sekä Puolustusvoimat (Ilmavoimat).

EU SST-kumppanuussopimus puolestaan edellyttää jäsenmailta kansallisen kumppaneiden suuntaan 24/7-periaatteella toimivan yhteyspisteen nimeämistä. Suomen EU SST -konsortiolle jättämissä dokumenteissa Ilmatieteen laitos (IL) on merkitty kansalliseksi yhteys- ja vastuuorganisaatioksi ('National Constituting Entity'). Siinä hyödynnettäisiin IL:n olemassa olevaa 24/7 avaruussääkeskusta.

Kansallisen yhteyspisteen perustamista varten Liikenne- ja viestintäministeriö on ehdottanut vuosien 2023-2026 kehyksiin kolmelle vuodelle Ilmatieteen laitoksen tarvitseman yhteensä 1,65 miljoonaa (3 x 0,55 miljoonaa). Huomattavaa on, että rahoitusta haetaan ainoastaan perustamisvaiheeseen, ja operatiiviset kustannukset on tarkoitus kattaa muilla tavoin. Merkittävää on se, että EU SST -konsortion jäsenenä avautuisi myös mahdollisuus hakea EU SST -kumppanuudelle osoitettua rahoitusta SST-toimintaan (esim. sensorikehitys) ja avaruuden tilannekuvaan liittyvään tutkimukseen (Horizon Europe).